

Вплив сучасної науки на права людини, який супроводжує науковий прогрес, відображає як великі можливості, так і важливі виклики. Як зазначено, розвиток медичних технологій створив можливості для поліпшення якості життя, але одночасно викликав етичні питання щодо приватності та мораторію на генетичні модифікації. Цифрові технології зробили інформацію більш доступною, але підняли питання захисту особистих даних. Інформаційна свобода стала ключем до прогресу, проте породила великий шельф дезінформації.

Отже існування тісного взаємозв'язку між наукою, правом та етикою є стратегічно важливим для забезпечення розвитку та захисту прав людини в умовах сучасного наукового прогресу. Заходи з гармонізації та узгодженості цих трьох аспектів дозволять забезпечити безпеку, свободу та доступ до переваг сучасних технологій для всього суспільства.

Тільки шляхом збалансованого розвитку та вдосконалення правових стандартів можливо забезпечити взаємозв'язок між сучасною наукою та правами людини в сучасному світі.

*Шевчук Крістіна Вікторівна,
тудентка 2 курсу, група 201 ННІ
№1, Національна академія
внутрішніх справ*

Науковий керівник:

*Чижов Денис Анатолійович,
доцент кафедри конституційного
права та прав людини Національна
академія внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент*

ВПРОВАДЖЕННЯ ІНСТИТУТУ УПОВНОВАЖЕНОГО ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина та захист прав кожного на території України і в межах її юрисдикції на постійній основі здійснює Уповноважений Верховної Ради України з прав людини (далі - Уповноважений), який у своїй діяльності керується Конституцією України, законами України, чинними міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України [стаття 1].

Статтею 4. Закону визначено правовий статус Уповноваженого, з якого можна вбачати:

Уповноважений є посадовою особою, статус якої визначається Конституцією України, цим та іншими законами України.

Уповноважений здійснює свою діяльність незалежно від інших державних органів та посадових осіб. Діяльність Уповноваженого доповнює існуючі засоби захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина,

не відмінняє їх і не тягне перегляду компетенції державних органів, які забезпечують захист і поновлення порушених прав і свобод.

Повноваження Уповноваженого не можуть бути припинені чи обмежені у разі закінчення строку повноважень Верховної Ради України або її розпуску (саморозпуску), введення воєнного або надзвичайного стану в Україні чи в окремих її місцевостях.

Уповноважений має печатку із зображенням малого Державного Герба України та своїм найменуванням.

Місцезнаходженням Уповноваженого є столиця України - місто Київ.

Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, діяльність якого врегульована ст. 55, 85, 101 Конституції України, є однією із інституційних гарантій додержання прав і свобод людини, що встановлюється державою. Загалом, для визначення служби, що безпосередньо займається захистом прав і законних інтересів людини, пов'язаних з відносинами з органами виконавчої влади і управління, у світі використовується термін «омбудсман».

Прийнято вважати, що термін «омбудсман» походить від давньошведського слова «ombud», що у перекладі означає «представник», або «особа, котра користується довірою і котра представляє інтереси інших осіб»[с. 46-47].

Уповноважений Верховної Ради України з прав людини є незалежним, політично нейтральним, одноосібним контрольно-наглядним, правозахисним органом державної влади у формі посадової особи, який покликаний за власною ініціативою чи зверненнями здійснювати на постійній основі парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини й громадянина в межах і порядку, передбачених Конституцією і законами України та міжнародно-правовими договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Історичний досвід держав був значною мірою врахований при запровадженні інституції омбудсмана в Україні. В Конституції України, а саме в ст.101 передбачено, що створення нового конституційного органу, а саме Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини для здійснення парламентського контролю за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина. Стаття 55 Конституції України проголошує право кожного звертатися до Уповноваженого з прав людини за захистом своїх прав. Включення цієї норми до статті Конституції, яка передбачає основні правові механізми захисту прав і свобод людини, свідчить про конституційне значення діяльності Уповноваженого по контролю за дотриманням прав і свобод людини в Україні. Уповноважений з прав людини є невід'ємним елементом конституційної системи захисту прав і свобод людини і громадянина, яка включає в себе в першу чергу систему судів України, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини та міжнародні судові та інші органи, членом або учасницею яких є Україна [с.138].

Конституція України, прийнятий на її основі 23 грудня 1997 р. Закон України “Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини” передбачають створення “сильної” моделі омбудсмана, яка характеризується такими особливостями:

високим конституційним статусом Уповноваженого з прав людини, який закріплено в ст.55, 85, 101 Конституції України;

незалежністю Уповноваженого від будь-якого органу державної влади або місцевого самоврядування, їх посадових осіб;

запровадженням єдиної моделі омбудсмана на національному рівні;

широкою юрисдикцією Уповноваженого, яка поширюється як на органи державної влади, включаючи суди, так і на органи місцевого самоврядування та їх посадових осіб;

значними повноваженнями щодо проведення проваджень та перевірок, у тому числі з власної ініціативи для виявлення випадків порушень прав людини та здійснення постійного моніторингу за станом дотримання прав і свобод людини;

правом ініціювати обов’язкові для розгляду подання з викладенням рекомендацій щодо усунення виявлених порушень прав і свобод людини органами державної влади, місцевого самоврядування, об’єднаннями громадян, підприємств, установ організацій незалежно від форми власності, їх посадовими та службовими особами;

можливістю безпосереднього звернення до Уповноваженого широким верств населення;

гнучкістю та неформальністю процедури, свободою дій щодо відкриття провадження у тій чи іншій справі та інші.

Сфера компетенції українського омбудсмана є досить широкою. Оскільки в законі немає жодних винятків щодо поширення юрисдикції Уповноваженого на конкретних посадових осіб, то предметом його контролю є діяльність усіх посадових та службових осіб органів державної влади та місцевого самоврядування. У тому числі підпадає під юрисдикцію Уповноваженого і діяльність суддів. Безумовно, суди у своїй діяльності є незалежними і під час здійснення своїх функцій не можуть зазнавати жодного впливу. У своїй діяльності вони підкоряються лише закону. Тому контрольні функції Уповноваженого щодо діяльності суддів стосуються не суті судових рішень, а пов’язані, зокрема, з порушенням термінів розгляду справ у судах, недотриманням процесуальних норм. Сфера компетенції Уповноваженого поширюється також на інших осіб, які в тому чи іншому обов’язі виконують державно-владні функції [ст.472].

Уповноважений проводить перевірку на підставі: звернень громадян України, іноземців, осіб без громадянства чи їх представників; за зверненнями народних депутатів України або за власною ініціативою. При цьому законом встановлено, що такі звернення повинні подаватись Уповноваженому протягом року з моменту виявлення порушень прав та свобод людини і громадянина.

Для виконання передбачених законом функцій, Уповноважений наділений широким комплексом прав, а саме:

- невідкладного прийому Президентом України, Головою Верховної Ради, Прем'єр-міністром, Головами Конституційного, Верховного та вищих спеціалізованих судів України, Генеральним прокурором України, керівниками інших державних органів, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності, їх посадовими та службовими особами;

- безперешкодно відвідувати будь-які органи державної влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації, в тому числі місця тримання затриманих, установи пенітенціарної системи, психіатричні лікарні, опитувати осіб, які там перебувають, та отримувати інформацію щодо умов їх тримання;

– запрошувати посадових та службових осіб, громадян України, іноземців, осіб без громадянства для отримання від них усних або письмових пояснень щодо обставин, які перевіряються по справі;

– знайомитися з документами, у тому числі таємними, в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, об'єднаннях громадян, на підприємствах, установах, організаціях, органах прокуратури, включаючи справи, які знаходяться в судах;

– бути присутнім на засіданнях судів усіх інстанцій, у тому числі на закритих судових засіданнях, за умови згоди суб'єкта права, в інтересах якого судовий розгляд оголошується закритим, особисто або через свого представника брати участь у судовому процесі у випадках і порядку, встановлених законом, а також звертатися до суду із заявами про захист прав і свобод людини і громадянина, які за станом здоров'я або з інших причин не можуть цього зробити самостійно (ст.13 закону).

Стаття 14. Обов'язки Уповноваженого:

Уповноважений зобов'язаний додержуватися Конституції України і законів України, інших правових актів, прав та охоронюваних законом інтересів людини і громадянина, забезпечувати виконання покладених на нього функцій та повною мірою використовувати надані йому права.

Уповноважений зобов'язаний зберігати конфіденційну інформацію. Це зобов'язання діє і після припинення його повноважень.

У разі розголошення таких відомостей Уповноважений несе відповідальність у встановленому законодавством порядку.

Уповноважений не має права розголошувати отримані відомості про особисте життя заявника та інших причетних до заяви осіб без їхньої згоди.

Уповноважений здійснює парламентський контроль за дотриманням права на доступ до публічної інформації.

Секретаріат Уповноваженого з прав людини за дорученням Уповноваженого забезпечує оприлюднення та надання інформації за запитами, адресованими Уповноваженому з прав людини, відповідно до Закону України "Про доступ до публічної інформації".

14 квітня 1998 р. Верховна Рада України обрала першого в історії України Уповноваженого з прав людини – Ніну Іванівну Карпачову. У 2003 і 2007 рр. Н. І. Карпачова знову отримала кредит довіри й була переобрана Верховною Радою України на цю ж саму посаду.

24 квітня 2012 р. Верховна Рада України обрала другого в історії України Уповноваженого з прав людини – Валерію Володимирівну Лутковську.

Становлення й утвердження інституту Уповноваженого з прав людини відбувалося в Україні в умовах відсутності його належної підтримки з боку органів державної влади України, які відповідно до чинного законодавства зобов'язані забезпечувати належні умови діяльності цього інституту. Попри це, Омбудсман України з перших днів своєї роботи прагнула допомогти усім, хто до неї звертався і потребував захисту порушених прав.

Закон України «Про Уповноваженого ВРУ з прав людини» визначив метою парламентського контролю такі пункти:

- захист прав і свобод людини і громадянина, проголошених Конституцією України, законами України та міжнародними договорами України;
- дотримання та повага до прав і свобод людини і громадянина суб'єктами, зазначеними у статті 2 вище згаданого Закону;
- запобігання порушенням прав і свобод людини і громадянина або сприяння їх поновленню;
- сприяння приведенню законодавства України про права і свободи людини і громадянина у відповідність з Конституцією України, міжнародними стандартами у цій галузі;
- поліпшення і подальший розвиток міжнародного співробітництва в галузі захисту прав і свобод людини і громадянина;
- запобігання будь-яким формам дискримінації щодо реалізації людиною своїх прав і свобод;
- сприяння правовій інформованості населення та захист конфіденційної інформації про особу.

На сьогодні в Україні Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини призначено Лубінеця Дмитра Валерійовича.

Список використаних джерел:

1. Конституція України Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних (ВД) «Законодавство України / Верховна Рада (ВР) України. URL: [<http://zakon.rada.gov.ua/laws/main/254к/96-вр>].
2. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини від 23 грудня 1997 Документ 776/97-ВР URL [<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/776/97>]
3. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини в системі гарантій конституційних прав і свобод, Головань В. [с. 138]

4. Марцеляк О.В. Конституційно-правовий статус інституту омбудсмана: світовий досвід та українська модель : дис. ... док-ра юрид. наук: 12.00.02. Одеса, 2004.[с. 472]
5. Закоморна К.О. Особливості законодавчого регулювання діяльності Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. Право України. 2000. № 1.[с. 46-47]

Шуманевська Крістіна Анатоліївна
здобувач вищої освіти 205 н.з. ННІ №1
Національної академії внутрішніх
справ

Науковий керівник:

Халюк Сергій Олександрович

доцент кафедри конституційного
права та прав людини, Національної
академії внутрішніх справ

доктор юридичних наук, доцент

ПРЕЗУМПЦІЯ НЕВИНУВАТОСТІ ЯК ГАРАНТІЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ

Важливою гарантією дотримання прав підозрюваного та обвинуваченого у кримінальному процесі та обов'язковою складовою справедливого судового розгляду є презумпція невинуватості. Особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду; ніхто не зобов'язаний доводити свою невинуватість у вчиненні злочину; обвинувачення не може ґрунтуватися на доказах, одержаних незаконним шляхом, а також на припущеннях; усі сумніви щодо доведеності вини особи тлумачаться на її користь (ч. 1, 2, 3 ст. 62 Конституції України). Конституційний Суд України зауважує, що елементом принципу презумпції невинуватості є принцип «in dubio pro reo», згідно з яким при оцінюванні доказів усі сумніви щодо вини особи тлумачаться на користь її невинуватості.

Презумпція невинуватості особи передбачає, що обов'язок доведення вини особи покладається на державу. Рішення Великої палати Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 59 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) статті 368-2 Кримінального кодексу України від 26 лютого 2019 року № 1-р/2019.

Рішення Великої палати Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 59 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) статті 368-2 Кримінального кодексу України від 26 лютого 2019 року № 1-р/2019 [1].